

DIGITALISERING I IDEELLA FÖRENINGAR

Hinder och utmaningar

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2023

Webb: www.mucf.se

En analys av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Digitaliseringen är idag en naturlig del av samhället och av många människors liv. Internet används på många olika sätt för att arbeta, handla, umgås, ha kontakter med offentliga aktörer med mera. För att utnyttja möjligheterna som digitaliseringen innebär behövs en digital mognad hos befolkningen och den är hög i Sverige sett i ett internationellt perspektiv. Sverige hamnade under år 2021 på fjärde plats i EU:s ranking över hur digitaliserade medlemsländerna är (Europeiska kommissionen, 2022). I denna korta analys ger Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) en bild av hinder och utmaningar för ideella föreningar som digitaliseringen ger upphov till.

MUCF har regeringens uppdrag att följa upp det civila samhällets villkor och verka för att dessa förbättras. Det görs bland annat genom en enkät som riktar sig till ideella föreningar. I den enkät som skickades ut i början av 2023 ställdes frågor om digitalisering och de resultat som redovisas i denna rapport baserar sig på det underlag som då samlades in. 1 519 av de 3 000 föreningar som fick enkäten valde att svara på den.

Det finns en stor variation i föreningarnas erfarenheter av hinder och utmaningar. Det är till exempel drygt hälften av föreningarna som svarar att deras medlemmar har tillräckliga kunskaper respektive tillgång till nödvändig utrustning. Föreningar som har äldre som huvudsaklig målgrupp svarar i lägst utsträckning att de har tillräckliga kunskaper respektive tillgång till nödvändig utrustning.

Regeringens mål för digitaliseringspolitiken är högt satt och innebär att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (Regeringskansliet, 2017). Samtidigt som digitaliseringen av samhället uppmuntras och går fort samt i stort har kommit långt finns det betydande undantag. Det finns grupper som upplever olika former av hinder och utmaningar som gör att de riskerar att hamna i ett digitalt utanförskap. I undersökningen Svenskarna och internet (Internetstiftelsen, 2022) redovisas resultat som beskriver vilka grupper som inte har anammat det digitala livet fullt ut. Det är cirka 10 procent av befolkningen som inte använder internet dagligen och av dessa är det 6 procent som inte använder internet alls. Bland grupper som pensionärer, de med funktionsvariation och de med grundskola som högsta utbildning är det cirka 20 procent som inte använder internet alls. Ungefär 4 procent av befolkningen är sällananvändare.

Hinder och utmaningar är inte nödvändigtvis något bestående. Människor kan med lite hjälp hantera upplevda hinder och utmaningar. Utöver de som inte använder internet alls och gruppen sällananvändare finns det även grupper bland de som använder internet dagligen som har ett stort hjälpbehov, särskilt bland de äldsta. De kan använda vissa tjänster obehindrat men behöver hjälp för att klara av annat de önskar göra över internet, det kan till exempel vara att ändra inställningar för kakor, att använda molntjänster eller att installera e-legitimation (Internetstiftelsen, 2021).

Hur långt digitaliseringen gått varierar bland ideella föreningar. Pandemin visade att många föreningar kan bli mer digitala. För att digitaliseringen ska få genomslag är det viktigt att ha tillgång till lämplig utrustning som datorer,

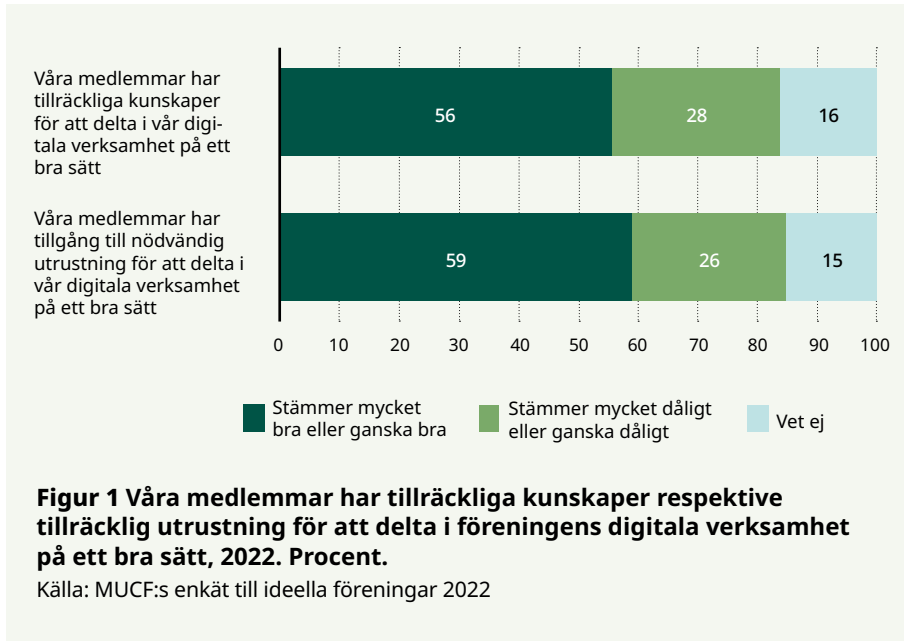
telefoner, programvaror och bredbandskoppling. MUCF har i rapporten Digitalisering för alla (MUCF, 2022) redovisat att brister i utrustningen riskerar att öka trösklarna för deltagande i digitala möten. Digitaliseringen har även skapat trösklar för grupper som tidigare kunnat delta men som inte längre kan göra det på grund av digitaliseringen. Detta gäller exempelvis personer som saknar bredband eller uppkoppling samt personer som saknar digital utrustning eller som har låg digital förmåga.

Dialog och samverkan mellan civilsamhälle och offentliga aktörer är ett viktigt område som också påverkas av digitaliseringen. För en del föreningar blev det under pandemin lättare att boka digitala möten för dialog och samverkan med offentliga aktörer än vad det varit att tidigare boka fysiska möten medan det också finns organisationer som helt eller delvis lagt ned sin verksamhet och sitt påverkansarbete under pandemin (MUCF, 2022). Ledarnas digitala förmågor har visat sig avgörande, eftersom deras förmågor lägger grunden för organisationens förmåga att ställa om och erbjuda en verksamhet, interndemokrati samt påverkansarbete som inkluderar de digitala möjligheterna och motverkar hinder och utmaningar.

Tillgång till utrustning och digitala kunskaper

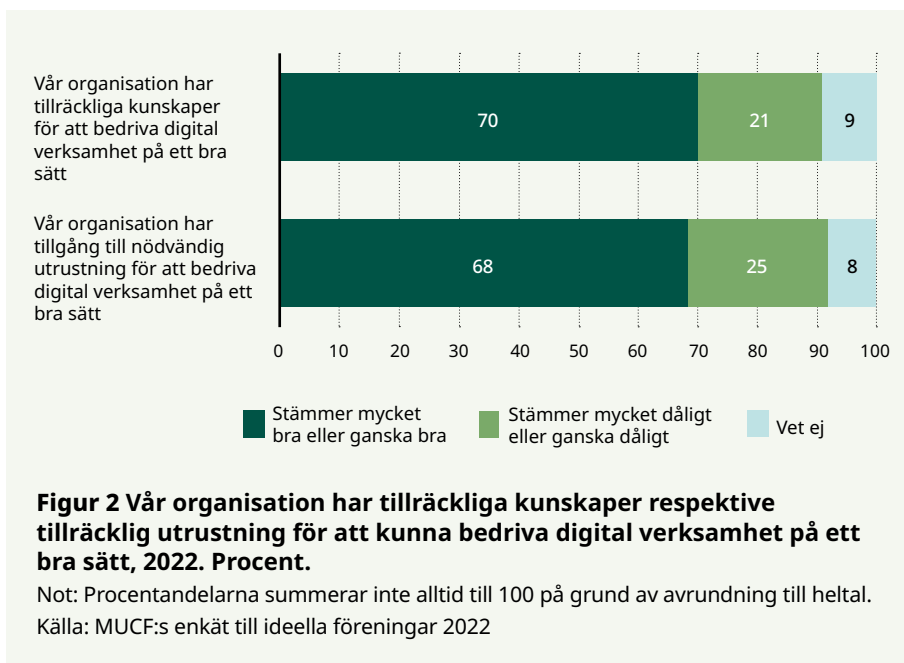
De flesta föreningar anser att medlemmarna har tillräckliga kunskaper för att delta digitalt

I undersökningen får föreningarna svara på om deras medlemmar har tillgång till tillräckliga kunskaper för att kunna delta i föreningens digitala verksamhet på ett bra sätt. I 2022 års undersökning instämmer en majoritet (56 procent) i att medlemmarna har tillräckliga kunskaper. Föreningarna fick även svara på om de anser att medlemmarna har tillgång till nödvändig utrustning för att kunna delta i föreningens digitala verksamhet på ett bra sätt. En majoritet (59 procent) instämmer i att medlemmarna har tillgång till nödvändig utrustning. Drygt en fjärdedel av föreningarna instämmer inte i påståendena om att medlemmarna har tillräckliga kunskaper eller tillgång till nödvändig utrustning. Se figur 1.

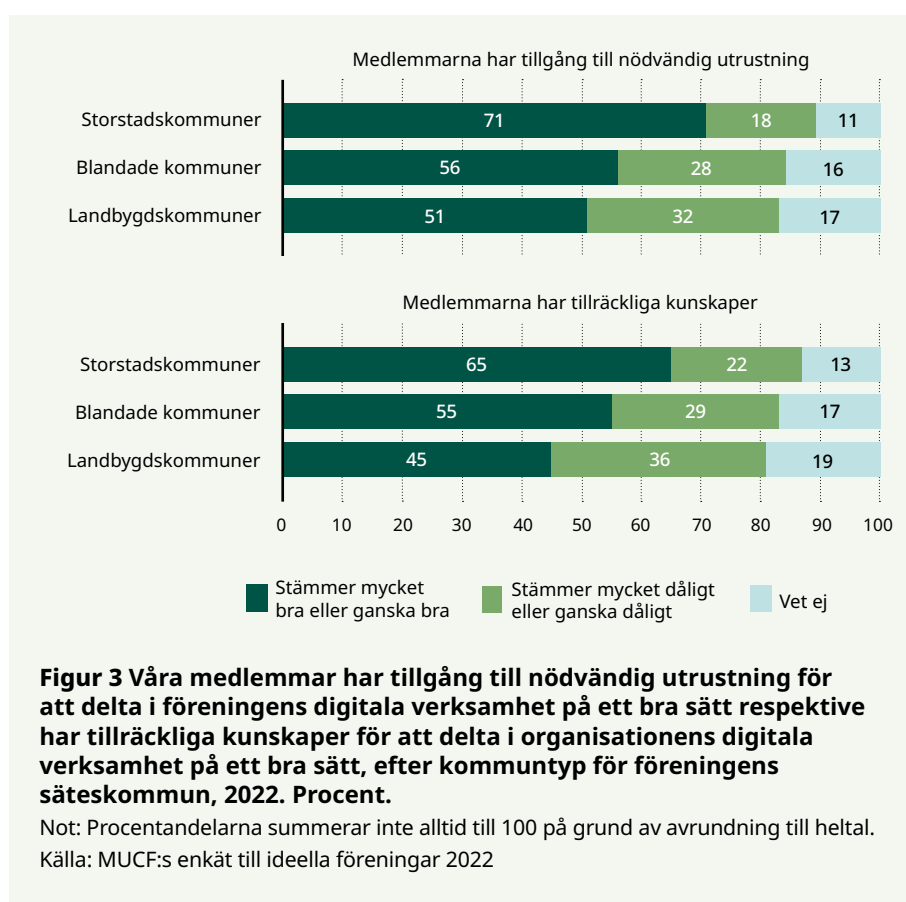
Sju av tio föreningar anser att de har tillräckliga kunskaper för att bedriva digital verksamhet

På frågan om den egna organisationen har tillräckliga kunskaper för att bedriva digital verksamhet på ett bra sätt svarade 70 procent av föreningarna att det stämmer. En nästan lika hög andel instämmer i att den egna organisationen har tillgång till nödvändig utrustning för att kunna bedriva digital verksamhet. Se figur 2.

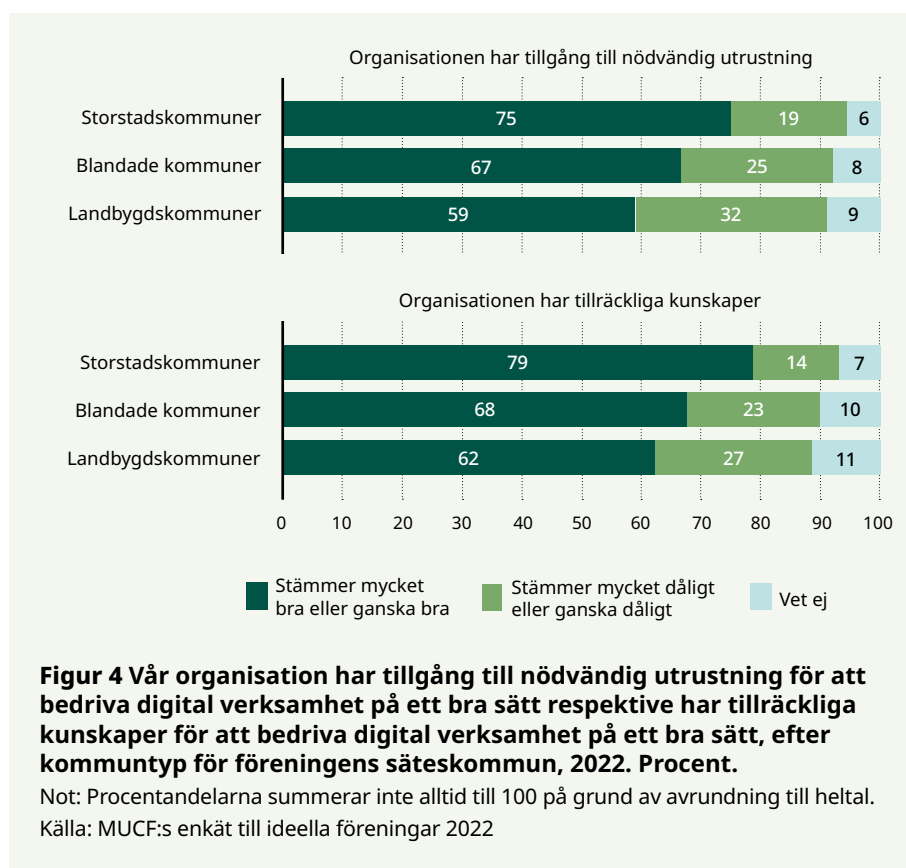

Föreningar i storstad har större tillgång till utrustning och kunskap

Svaren på frågorna om medlemmarnas tillgång till nödvändig utrustning respektive tillräckliga kunskaper för att delta i föreningens verksamhet har också analyserats utifrån vilken typ av kommun som föreningarna har sitt säte i. Föreningar med säte i storstadskommuner skiljer ut sig och uppger i högre grad (71 procent) att deras medlemmar har tillgång till nödvändig utrustning än föreningar med säte i blandade kommuner (56 procent) respektive landsbygdskommuner (51 procent). Detsamma gäller för frågan om medlemmarna har tillräckliga kunskaper för att kunna delta i föreningens digitala verksamhet. Föreningar med säte i storstadskommuner instämmer i högre utsträckning (65 procent) än föreningar i blandade kommuner (55 procent) och landsbygdskommuner (45 procent) att medlemmarna har tillräckliga kunskaper för att kunna delta i föreningens digitala verksamhet. Se figur 3.

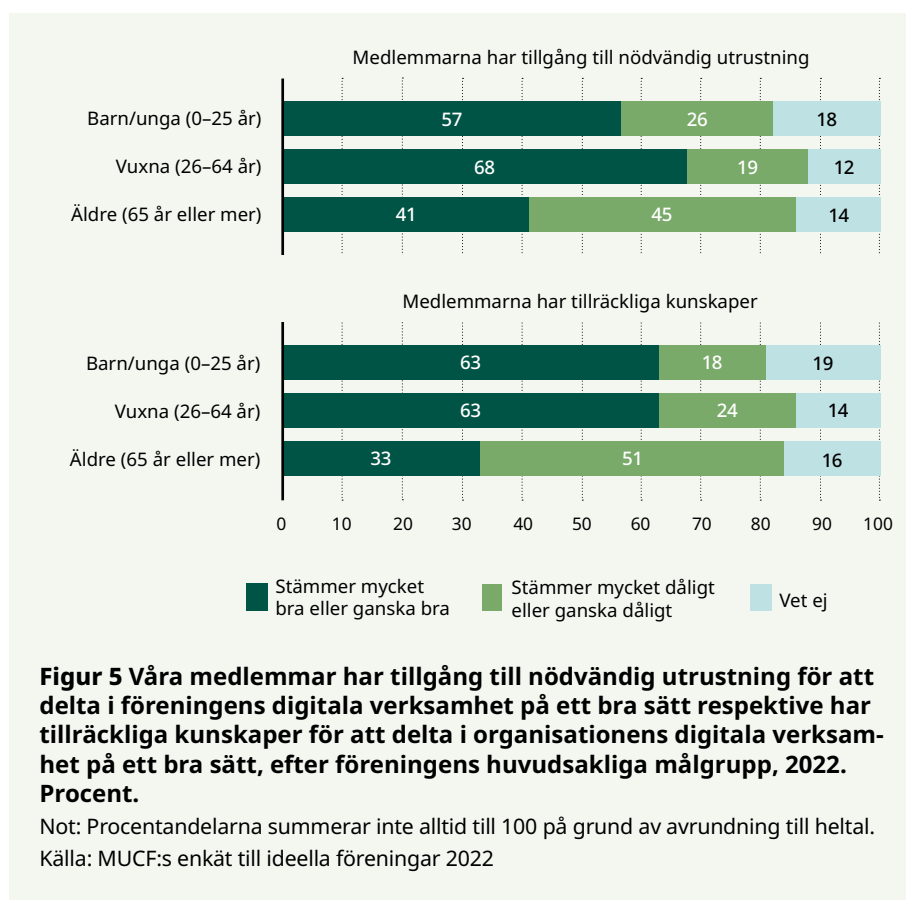

På frågan om den egna organisationen har tillgång till nödvändig utrustning för att kunna bedriva digital verksamhet, instämmer föreningar i storstadskommuner i högre grad i detta påstående (75 procent), än föreningar i blandade kommuner (67 procent) respektive landsbygdskommuner (59 procent). Även på frågan om den egna organisationen har tillgång till tillräckliga kunskaper instämmer föreningar i storstadskommuner i högre grad (79 procent) än föreningar med säte i andra kommuner (68 respektive 62 procent) i detta. Se figur 4.

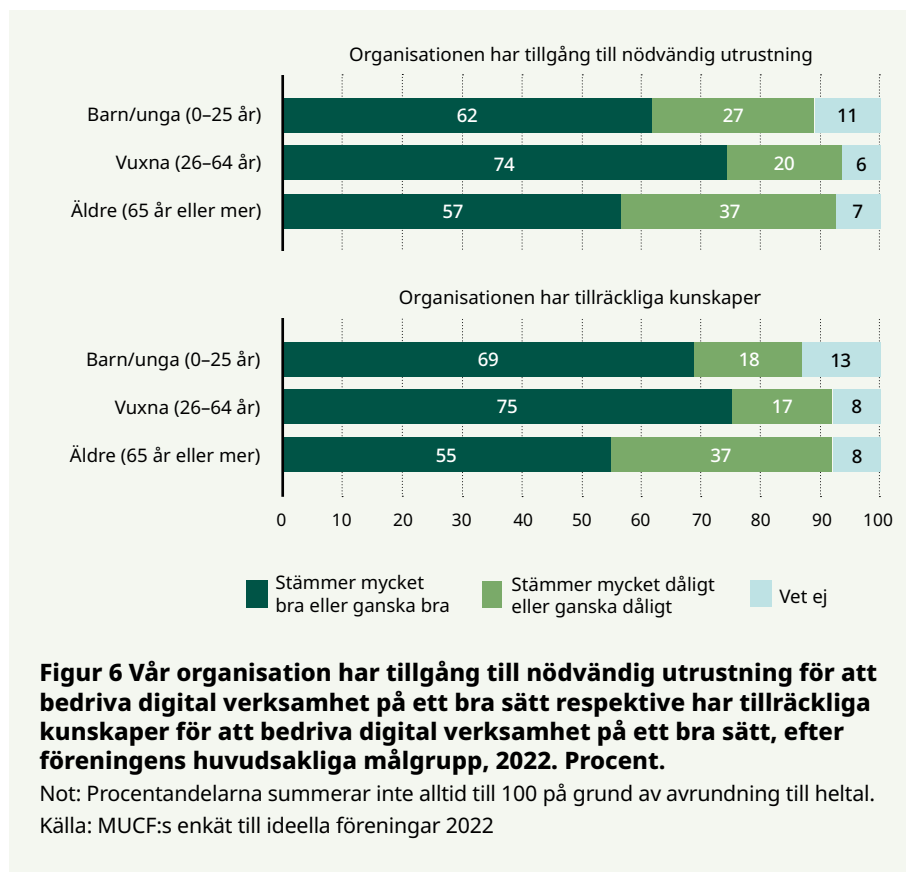
Föreningar för äldre har i lägre utsträckning tillgång till utrustning och kunskap

Föreningar med äldre som huvudsaklig målgrupp instämmer i lägre utsträckning (41 procent) än föreningar med barn/unga (57 procent) respektive vuxna som målgrupp (68 procent) i att medlemmarna har tillgång till nödvändig utrustning för att kunna delta på ett bra sätt i föreningens digitala verksamhet. Föreningar med äldre som huvudsaklig målgrupp instämmer även i betydligt lägre utsträckning (33 procent) än övriga föreningar (63 procent) i att deras medlemmar har tillräckliga kunskaper för att kunna delta i den digitala verksamheten. Se figur 5.

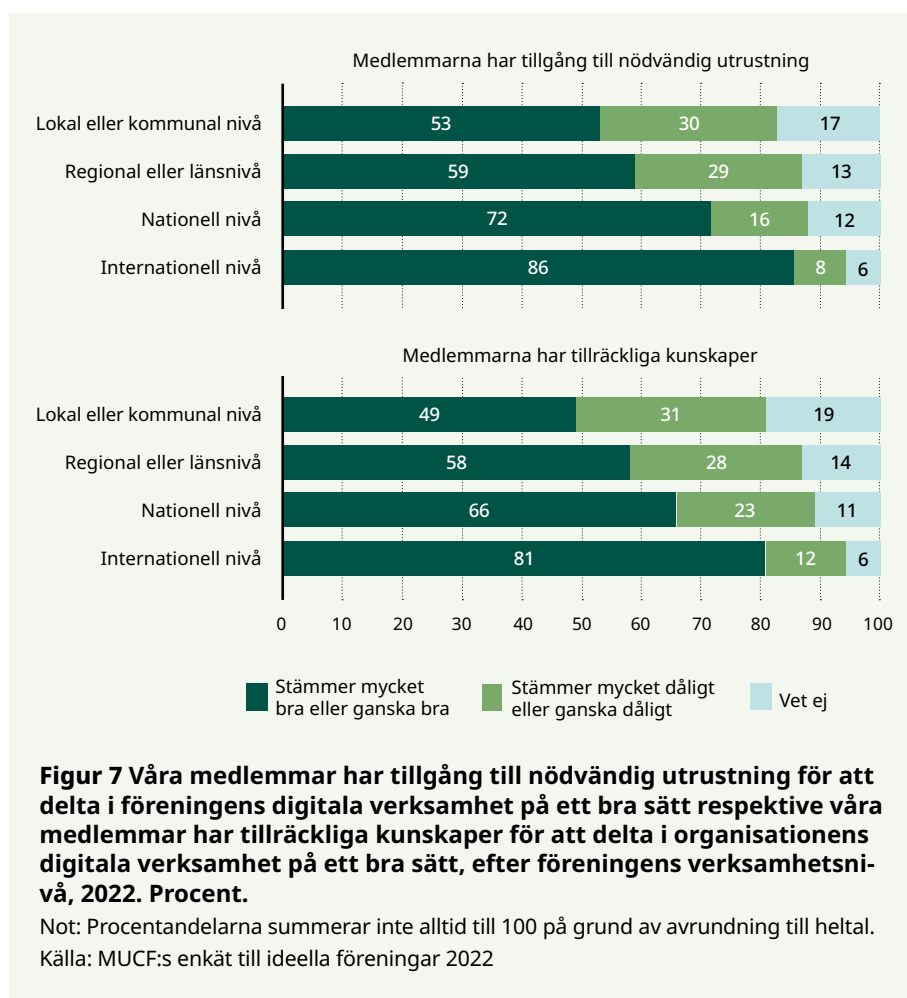

Föreningar med äldre som huvudsaklig målgrupp instämmer också i lägre utsträckning än andra föreningar att den egna organisationen har tillgång till nödvändig utrustning respektive tillräckliga kunskaper för att kunna bedriva digital verksamhet på ett bra sätt. Bland föreningar med äldre som målgrupp instämmer 55 procent i att organisationen har tillräckliga kunskaper för att kunna bedriva digital verksamhet jämfört med 75 procent bland föreningar som i huvudsak har vuxna som målgrupp. Se figur 6.

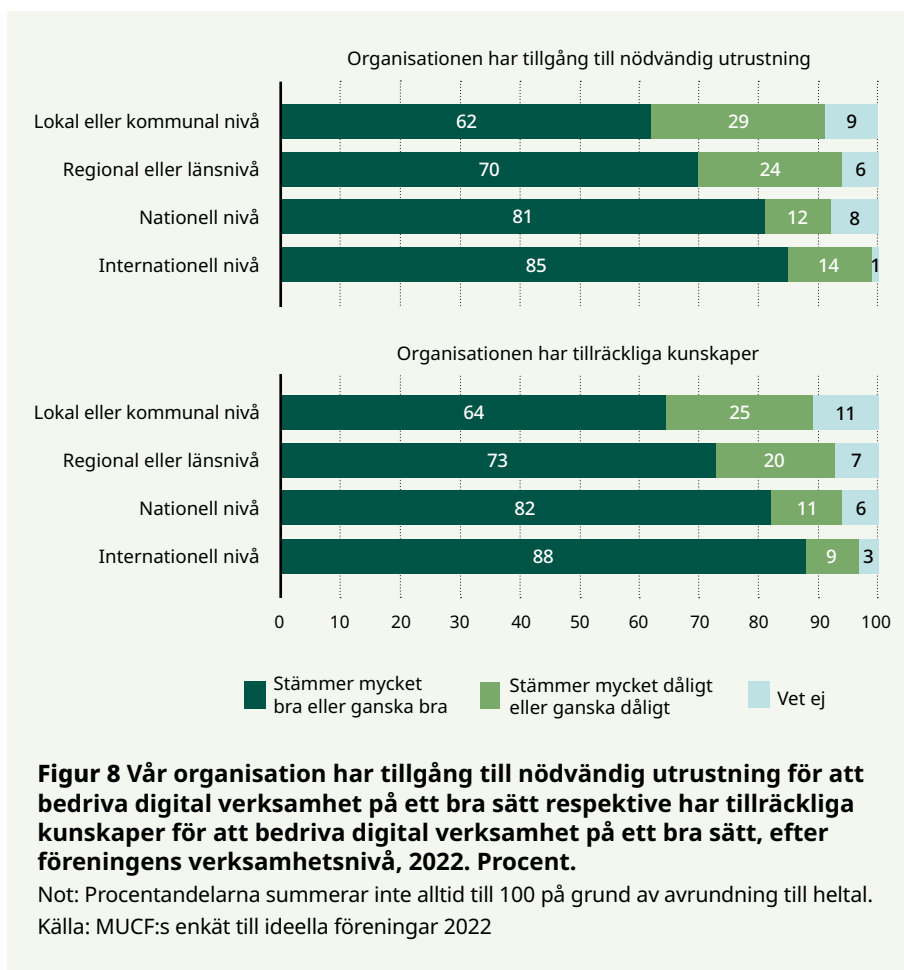
Lokala föreningar har mindre tillgång till utrustning och kunskap

Undersökningens resultat har även analyserats utifrån vilken geografisk nivå som föreningarna bedriver sin verksamhet på¹. Föreningar med verksamhet på lokal och regional nivå uppger i lägre grad att deras medlemmar, 53 respektive 59 procent, har tillgång till nödvändig utrustning än föreningar verksamma på nationell och internationell nivå. Detsamma gäller för frågan om medlemmarna har tillräckliga kunskaper för att delta i föreningens digitala verksamhet. 49 procent av de föreningar som är verksamma på lokal nivå instämmer i att medlemmarna har tillräckliga kunskaper. Högst andel återfinns bland föreningar med verksamhet på nationell respektive internationell nivå, 66 respektive 81 procent. Se figur 7.

¹ En del föreningar har angett att de är aktiva på flera olika nivåer. I dessa fall har föreningarna kategoriserats utifrån den högsta nivå som föreningen angivit. Det vill säga om föreningen angivit både nationell nivå och lokal eller kommunal nivå har föreningen räknats som aktiv på nationell nivå.

Vi ser samma mönster vad avser den egna organisationens tillgång till nödvändig utrustning respektive tillräckliga kunskaper för att kunna bedriva digital verksamhet. Föreningar verksamma på lokal och regional nivå instämmer i lägre utsträckning än föreningar verksamma på nationell och internationell nivå att de har tillgång till nödvändig utrustning eller tillräckliga kunskaper. Se figur 8.

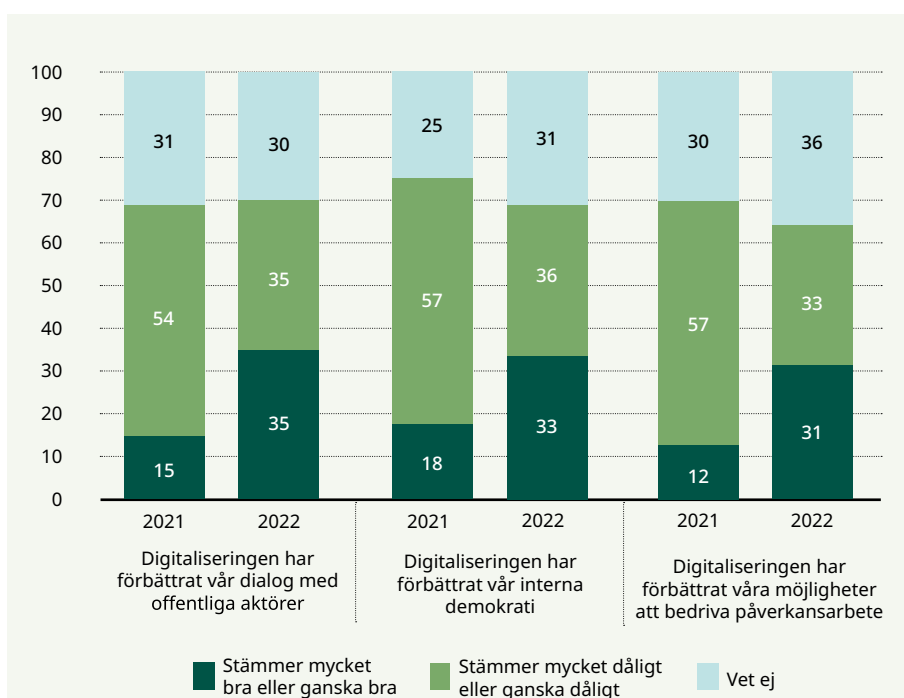

Effekter av digitaliseringen

I undersökningarna avseende 2021 och 2022 har föreningarna fått ta ställning till olika påståenden om digitaliseringens påverkan på dialogen med offentliga aktörer, på den interna demokratin samt för möjligheten till påverkansarbete.

Fler upplever förbättrad dialog med offentliga aktörer som en följd av digitaliseringen

Andelen som uppgett att digitaliseringen haft en positiv påverkan har ökat mellan åren. Under 2022 instämde 35 procent av föreningarna i att digitaliseringen förbättrat dialogen med offentliga aktörer, jämfört med 15 procent under 2021. Andelen som inte instämmer i påståendet minskade från 54 till 35 procent mellan åren. Cirka 30 procent av föreningarna kunde inte svara på hur dialogen med offentliga aktörer påverkats av digitaliseringen. Se figur 9.

Figur 9 Föreningars inställning till påståenden gällande effekterna av digitaliseringen på dialogen med offentliga aktörer, på den interna demokratin respektive på möjligheten att bedriva påverkansarbete, 2021 och 2022. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2021 och 2022

Avslutande diskussion

Andelen av föreningarna som uppger att digitaliseringen har lett till en förbättrad dialog med offentliga aktörer, en förbättrad intern demokrati eller förbättrade möjligheter att bedriva påverkansarbete har ökat från 2021 till 2022. Det är grovt räknat en fördubbling för de tre frågorna vilket kan ses som att ett antal föreningar har utvecklat sin digitala förmåga. När det gäller frågan om dialogen med offentliga aktörer kan en del av utvecklingen bero på att offentliga aktörer också utvecklat sin digitala förmåga. Eftersom undersökningens frågor gällde huruvida föreningarna instämde i att de upplever en förbättring är det oklart hur många av de som inte instämde som upplever en försämring eller om resultatet ska förstås som att föreningarnas förutsättningar är mer eller mindre oförändrade. Oavsett vilket kan resultatet för dessa frågor fortsätta att ändras i takt med att digitaliseringen i samhället fortsätter. Digitalisering kan i ett sammanhang ha en positiv effekt och i ett annat en negativ och därför behöver effekterna hela tiden undersökas och utvärderas. Det är ju positiva effekter som eftersträvas och inte digitalisering i sig. Dialogen med offentliga aktörer, den interna demokratin och möjligheterna att bedriva påverkansarbete är viktiga funktioner för civilsamhället vilket gör det viktigt att fortsätta följa utvecklingen av förutsättningarna för dessa aktiviteter i relation till digitaliseringen av samhället.

Det är så pass många som drygt en fjärdedel av de tillfrågade föreningarna som uppger att deras medlemmar inte har tillräckliga kunskaper respektive tillgång till nödvändig utrustning. Det innebär att det är en relativt stor grupp i civilsamhället som upplever hinder och utmaningar för att delta digitalt. Bland föreningar med äldre som huvudsaklig målgrupp uppger runt hälften att medlemmarna inte har tillräckliga kunskaper respektive tillgång till nödvändig utrustning. Andra föreningar som också uppger en större brist på tillgång till kunskap och utrustning är de på lokal och även regional nivå, jämfört med föreningar på nationell eller internationell nivå samt föreningar i landsbygdskommuner eller blandade kommuner jämfört med föreningar i storstadskommuner. Den bild som framträder är att det finns betydande skillnader mellan olika föreningar. Både att det är stora grupper inom civilsamhället som saknar tillräckliga kunskaper och tillgång till nödvändig utrustning samt att det finns betydande skillnader mellan olika föreningar gör den fortsatta digitaliseringen till en viktig fråga för civilsamhället.

Om digitaliseringen ska nå ut till hela civilsamhället är det avgörande att förutsättningarna för olika föreningar är så likvärdiga som möjligt. Undersökningens resultat motiverar att undersöka möjliga insatser. Vissa insatser för att förbättra situationen kan civilsamhället självt initiera och genomföra såsom viss utbildning för medlemmarna och att tillgängliggöra den utrustning som den egna föreningen förfogar över. Större utbildningsinsatser respektive att skapa en bredare tillgång till nödvändig utrustning kan inte civilsamhället klara på egen hand. Större insatser skulle kunna handla om en bredare utbildning i hur den digitala världen fungerar respektive insatser för att fler ska få tillgång till datorer, smarta telefoner, programvaror och bredbandsuppkoppling.

Sverige anses digitaliserat i hög grad jämfört med andra länder samtidigt som rapporten visar att det finns en betydande brist på både tillräckliga kunskaper och tillgång till nödvändig utrustning samt att det finns betydande skillnader mellan föreningar. En slutsats av detta är att många ideella föreningar och deras medlemmar befinner sig i en riskzon för att hamna i ett digitalt utanförskap. Samhällets fortsatta digitalisering är en viktig fråga för civilsamhället och denna rapport motiverar såväl fortsatt bevakning av utvecklingen som insatser från både civilsamhällets och det offentliga samhällets sida.

Beskrivning av metod

Resultaten i denna rapport bygger på MUCF:s återkommande undersökning om ideella föreningars villkor. Resultaten baserar sig på den undersökning som genomfördes under våren 2022 samt den undersökning som genomfördes under våren 2023.

I enkäten ställdes frågor om digitalisering vars resultat presenteras i denna rapport. Frågorna presenteras nedan.

Medlemmars tillgång till nödvändig utrustning respektive kunskaper för att kunna delta i föreningens digitala verksamhet

De resultat som presenteras avseende medlemmarnas tillgång till nödvändig utrustning respektive tillräckliga kunskaper för att kunna delta i föreningens verksamhet baserar sig på följande frågor i enkäten avseende 2022:

Fråga 35 Hur ser ni på följande påståenden kopplade till digitalisering?

35B Våra medlemmar/brukare har tillgång till nödvändig utrustning (som t.ex. datorer, internetuppkoppling) för att delta i vår digitala verksamhet på ett bra sätt

35C Våra medlemmar/brukare har tillräckliga kunskaper för att delta i vår digitala verksamhet på ett bra sätt

Svarsalternativen på frågorna 35B och 35C var:

- Stämmer mycket dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer ganska bra
- Stämmer mycket bra
- Vet ej

Organisationens tillgång till nödvändig utrustning respektive kunskaper för att kunna bedriva digitala verksamhet

De resultat som presenteras avseende organisationens tillgång till nödvändig utrustning respektive tillräckliga kunskaper för att kunna bedriva digital verksamhet baserar sig på följande frågor i enkäten avseende 2022:

Fråga 35 Hur ser ni på följande påståenden kopplade till digitalisering?

35D Vår organisation har tillgång till nödvändig utrustning (som t.ex. datorer, internetuppkoppling) för att bedriva digital verksamhet på ett bra sätt

35E Vår organisation har tillräckliga kunskaper för att bedriva digital verksamhet på ett bra sätt

Svarsalternativen på frågorna 35D och 35E var:

- Stämmer mycket dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer ganska bra
- Stämmer mycket bra
- Vet ej

Fråga 35A Hur ser ni på följande påstående kopplat till digitalisering? Digitaliseringen har lett till att vi utformat ny verksamhet

Svarsalternativen på frågan var:

- Stämmer mycket dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer ganska bra
- Stämmer mycket bra
- Vet ej

Effekter av digitaliseringen

I undersökningarna avseende 2021 och 2022 har föreningarna fått ta ställning till olika påståenden om digitaliseringens påverkan på dialogen med offentliga aktörer, på den interna demokratin samt för möjligheten till påverkansarbete. Uppgifterna baserar sig på följande frågor:

Fråga 35 Hur ser ni på följande påståenden kopplade till digitalisering?

35F Digitaliseringen har förbättrat vår dialog med offentliga aktörer

35G Digitaliseringen har förbättrat vår interna demokrati

35H Digitaliseringen har förbättrat våra möjligheter att bedriva påverkansarbete

Svarsalternativen på frågorna 35F, 35G och 35H var:

- Stämmer mycket dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer ganska bra
- Stämmer mycket bra
- Vet ej

I rapporten redovisas resultaten på frågorna ovan uppdelat utifrån kommuntyp och utifrån åldern på den huvudsakliga målgruppen för föreningens verksamhet.

Indelning efter kommuntyp

Som **storstadskommuner** räknas kommuner där mindre än 20 procent av människorna bor i rurala områden och där kommunen, tillsammans med angränsade kommuner, har en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare. Kommuntypen omfattar 29 av 290 kommuner.

Som **landsbygdskommuner** räknas kommuner där minst 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. 130 kommuner av 290 räknas som landsbygdskommuner.

De kommuner som inte kan kategoriseras som storstadskommun eller landsbygdskommun ingår i gruppen **blandade kommuner**. De har en folkmängd under 500 000 och mindre än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. I denna kategori finns 131 av 290 kommuner.

Indelning efter ålder på huvudsaklig målgrupp

Föreningarna fick svara på vilken åldersgrupp som föreningens medlemmar till största delen består av. Utifrån svaren på den frågan har vi delat in föreningarna i tre olika kategorier. Föreningar vars medlemmar till största delen består av:

- Barn och unga (0 – 25 år)
- Vuxna (26 – 64 år)
- Äldre (65 år eller äldre)

De flesta föreningar har till största delen vuxna som medlemmar (51 procent). Därefter följer föreningar med barn och unga (20 procent) samt äldre (19 procent) som huvudsaklig målgrupp. Det är 10 procent av föreningarna som inte har angett någon huvudsaklig målgrupp sett till ålder.

En mer utförlig beskrivning av enkäten som gick ut till ideella föreningar under våren 2023 och information om undersökningens genomförande återfinns i rapporten Ett år med nya utmaningar (MUCF 2023). Rapporten finns tillgänglig på www.mucf.se/publikationer/ett-ar-med-nya-utmaningar.

Referenser

Europeiska kommissionen, 2022. Digital Economy and Society Index (DESI).

MUCF, 2022. *Digitalisering för alla?* Växjö. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF, 2023. *Ett år med nya utmaningar. Uppföljning av ideella föreningsvillkor 2022.* Växjö. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Regeringskansliet, 2017. *För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi.* <https://regeringen.se/informationsmaterial/2017/05/for-ett-hallbart-digitaliserat-sverige-en-digitaliseringsstrategi/>

Internetstiftelsen, 2022 (11 oktober 2022). *Svenskarna och internet.* <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2022/>

HÄR VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.

